

KUML
2008

KUML 2008

Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

With summaries in English

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag

Livsfarlige fortidsminder

Af SVEN THORSEN

Med en fortid som ansvarlig for restaurering og tilsyn med dysser og jættestuer kan man jo ikke lade være med at skæve til, hvordan de store stengrave har det. Og de har det på sin vis godt, fordi Miljøministeriet og senere Kulturarvsstyrelsen har ofret millioner på en »megalitkampagne«, der siden 1991 har forvandlet mishandlede og forsømte fortidsminder til prægtige stengrave, nogle endda med splinterne dæksten og friske baner af rullegræs.

Men da restaurering og udgravning er destruktive processer, er det et spørgsmål, om vi i længden har stengrave nok til at fortsætte denne form for arkæologisk virksomhed – »skønhedskure« kalder Nationalmuseet det – eller om man bør betragte fortidsminderne som det, de er, ruiner, gnavet af tidens tand, men med stort videnskabeligt potentiale og i virkeligheden mere interessante end hårdt restaurerede anlæg, hvor det kan være svært at se, hvad der er originalt, og hvad der er tilført for at forskønne anlægget.

Arkitekter og historikere tog diskussionen for mange år siden og enedes om nogle enkle principper for restaurering af kulturminde. De er nedfældet i det såkaldte Venezia-charter, som Danmark tilsluttede sig i 1964. Charterets bærende princip er at bevare det originale og undgå rekonstruktioner. Er dette ikke muligt, skal disse laves i nutidige materialer, så enhver kan se, hvad der er nyt, og hvad der er gammelt.

Her i landet har de antikvariske myndigheder imidlertid taget meget let på charterets principper og fortsat Nationalmuseets gamle praksis, der var bestemt af, at man frem til o. 1950 helst ville frede dysser og jættestuer, der så ordentlige ud. Gjorde de ikke det, satte man konservatorer til at gøre dem præsentable og dermed fredningsværdige.

Det er Kulturarvsstyrelsen, der har ansvaret for fortidsminderne, men under megalitkampagnen har de praktiske opgaver været overladt til Nationalmuseet. Ved udgangen af 2008 ophører denne ordning, og det bliver spændende at se, om Kulturarvsstyrelsen vil fortsætte »skønhedskurene«, eller om man vil vælge at gøre en indsats for at beskytte og bevare de sidste rester af den ægte stenalderarkitektur, og om man formår at imødegå det ofte fremførte argument, at restaureringer er nødvendige, fordi stengravene er livsfarlige. Endda

Barneshøj før dækstenen blev fjernet. – Foto: Jørgen Westphal.

så farlige at de ansvarlige myndigheder i foråret 2008 væltede en lollandsk jættestue.

Arkæologen, der fører tilsyn med udvalgte fortidsminder i Guldborgsund Kommune, mente nemlig, at en gammel revne i en bæresten i jættestuen syd for Toreby var blevet bredere. Derfor burde den ene af dækstenene fjernes. Begrundelsen var, at der kunne være fare for, at den ville styrte ned over børn, der måtte befinde sig i kammeret.

Uheldigvis forvekslede kranføreren jættestuen med en anden jættestue, nemlig Barneshøj øst for Toreby. Det viste sig imidlertid at være heldigt, for her fandt arkæologen ud af, at overliggeren kunne rokke og dermed være livsfarlig for andre børn. Og da der nu var en kran på stedet, blev den farlige sten fjernet, hvad der fik alle bærestenene til at vælte. Men da begge operationer angiveligt er foretaget med Nationalmuseets billigelse, forventer kommunen, at Nationalmuseet vil betale regningen for at samle jættestuen igen. Indtil det sker, er de sørgelige rester af Barneshøj spærret inde bag et forsvarligt hegn, hvad der egentlig skulle være overflødigt, for alt, hvad der kunne vælte, er allerede væltet.

Jeg skal ikke gøre mig klog på, om de to jættestuer har været livsfarlige, men de gange jeg har kigget på dem, har jeg aldrig tænkt tanken. Og skulle der have

– og efter. – Foto: Sven Thorsen.

været en reel risiko for sammenstyrtning, havde Barneshøj nok været bedre tjent med et bevarende og skadeforebyggende indgreb. Eventuelt ved at give den så meget af sin oprindelige jordhøj tilbage, at den ville blive stående de næste tusind år. Det havde både været billigere og bedre end at splitte den ad for at lade den genopstå i en forløren udgave.

Jo, jeg synes, vi bør tage restaureringsdiskussionen. Også gerne diskussionen om, hvor sikre fortidsminderne skal være, og om hvem der skal afgøre, om et fortidsminde er farligt. Naturfredningsfolk tog den diskussion, den gang Skov- og Naturstyrelsen ville foretage forebyggende sprængninger på Møns Klint for at gøre færdsel på stranden mere sikker.